

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής μελέτης είναι η συγκριτική αξιολόγηση των στρατηγικών που χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί γενικής και ειδικής εκπαίδευσης προκειμένου να προωθήσουν την ένταξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία (ΕΕΑ/Α) σε τάξεις γενικών νηπιαγωγείων. Ειδικότερα, μελετήθηκε ο βαθμός στον οποίο οι νηπιαγωγοί υποστηρίζουν την πρόσβαση και την εμπλοκή-συμμετοχή των παιδιών με ΕΕΑ/Α στις εκπαιδευτικές και κοινωνικές διεργασίες της γενικής τάξης. Επίσης, εξετάστηκε ο τρόπος με τον οποίο δομείται η έννοια της «ποιότητας» των ενταξιακών εμπειριών για τα παιδιά με ΕΕΑ/Α στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα καθώς και η σχέση της ποιότητας με το προφίλ των νηπιαγωγών και του εκπαιδευτικού πλαισίου.

Διερευνήθηκαν ακόμη οι απόψεις των νηπιαγωγών αναφορικά με: (1) το περιεχόμενο του όρου «ένταξη», (2) τα εκπαιδευτικά και τα κοινωνικά οφέλη της ένταξης, (3) τους παράγοντες που εμποδίζουν την εφαρμογή της ένταξης και τους παράγοντες που τη διευκολύνουν, (4) την εμπλοκή-συμμετοχή των παιδιών με ΕΕΑ/Α στις ρουτίνες/δραστηριότητες μίας τυπικής ημέρας, (5) τα μοτίβα κοινωνικής αλληλεπίδρασης που αναπτύσσονται μεταξύ των παιδιών με και χωρίς ΕΕΑ/Α και (6) τις στρατηγικές-πρακτικές που οι ίδιοι εφαρμόζουν για να ενθαρρύνουν την εμπλοκή-συμμετοχή των παιδιών με ΕΕΑ/Α στις δραστηριότητες αλλά και τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις με τους συνομηλίκους.

Η έρευνα στηρίχθηκε σε συγχρονικό σχέδιο μεικτών μεθόδων καθώς τα ποσοτικά και τα ποιοτικά δεδομένα συλλέχθηκαν (σχεδόν) ταυτόχρονα. Για τη συλλογή των ποσοτικών δεδομένων εφαρμόστηκε η αξιολογική κλίμακα συστηματικής παρατήρησης, Ενταξιακό Προφίλ Τάξης ([ΕΠΤ]· Inclusive Classroom Profile), ενώ τα ποιοτικά δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων. Η έρευνα βασίστηκε σε ένα δείγμα 52 τάξεων γενικών δημόσιων νηπιαγωγείων για παιδιά ηλικίας 4 έως 6 ετών, στις οποίες φοιτούσε τουλάχιστον ένα παιδί με διαγνωσμένες ΕΕΑ/Α. Οι τάξεις του δείγματος διαφοροποιούνταν ως προς τον τύπο της παρεχόμενης ειδικής υποστήριξης που προσφερόταν στα παιδιά με ΕΕΑ/Α, δηλαδή: τμήμα ένταξης (42.3%, $n = 22$), παράλληλη στήριξη (32.7%, $n = 17$) και χωρίς επιπλέον στήριξη (25.0%, $n = 13$). Στο δείγμα της έρευνας συμμετείχαν επίσης και 96 νηπιαγωγοί γενικής (60.4%, $n = 58$) και ειδικής εκπαίδευσης (36.9%, $n = 38$).

Τα αποτελέσματα των ποσοτικών δεδομένων έδειξαν ότι η ποιότητα η οποία προσφερόταν στις τάξεις του δείγματος κυμαινόταν μεταξύ ακατάλληλου και μετρίου βαθμού. Επιπλέον από την ανάλυση προέκυψε ότι η ποιότητα προσδιοριζόταν ως μία ενιαία δομή στην οποία δε συμπεριλαμβανόταν η στρατηγική: «σχεδιασμός και παρακολούθηση των εξατομικευμένων αναγκών και στόχων των παιδιών». Δηλαδή, οι νηπιαγωγοί δεν τροποποιούσαν το φυσικό περιβάλλον, τις δραστηριότητες και την υποστήριξή τους σύμφωνα με τους εξατομικευμένους στόχους των παιδιών με ΕΕΑ/Α. Σε αυτές τις συνθήκες, διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά με ΕΕΑ/Α αντιμετώπιζαν σημαντικές δυσκολίες τόσο ως προς την εμπλοκή-συμμετοχή τους στις δραστηριότητες της γενικής τάξης (εκδήλωση συμπεριφορών χαμηλής περιπλοκότητας) όσο και ως προς τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις τους με τους συνομηλίκους (κοινωνική απόρριψη ή/και υιοθέτηση υποδεέστερων ρόλων).

Σε μία προσπάθεια ανάλυσης των παραγόντων οι οποίοι επιδρούν στη φτωχή ποιότητα των «ενταξιακών» παροχών/υπηρεσιών, τα ποσοτικά δεδομένα έδειξαν πως το επίπεδο της

ποιότητας δεν εξαρτιόταν από τις ακόλουθες ανεξάρτητες μεταβλητές: το μοντέλο ειδικής στήριξης, το μέγεθος της ομάδας/τάξης, τον αριθμό των παιδιών με ΕΕΑ/Α, τα χρόνια διδακτικής εμπειρίας των εκπαιδευτικών και το επίπεδο της επαγγελματικής τους κατάρτισης στην ειδική εκπαίδευση. Η ποιοτική ανάλυση, αντίθετα, φέρνοντας στην επιφάνεια τους περιορισμούς και τις συγκρουόμενες απόψεις των νηπιαγωγών προσέφερε ένα συμπληρωματικό πλαίσιο ανάλυσης και ερμηνείας των δεδομένων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας συζητούνται ως προς τη συμβολή τους στη διαδικασία ανάπτυξης «πολιτισμικά ευαίσθητων» εργαλείων μέτρησης της ποιότητας στην προσχολική ένταξη και, κατ' επέκταση, στη βελτίωση των πλαισίων εκπαιδευτικής παρέμβασής. Τέλος, συζητείται η συνεισφορά των αποτελεσμάτων ως προς την επαγγελματική ανάπτυξη των νηπιαγωγών γενικής και ειδικής αγωγής.

Λέξεις-κλειδιά: προσχολική ένταξη, ποιότητα προσχολικής ένταξης, παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία, εκπαιδευτικές στρατηγικές-πρακτικές ένταξης, μεικτές μέθοδοι έρευνας